

Från Mikael's horisont

Österbottniska lustresor

© Kristina Herrgård

Om man envisas med att fortfarande arbeta ideellt i vår tid ska man åtminstone se till att ha roligt och inte stressa. Inom min egen disciplin, dokumentärfotografens, tar arbetet inte slut – men projekt som riktas till en stor allmänhet kräver eftertanke.

Kunde man till exempel göra en lustbetonad resa genom Österbotten i bokform? Idén fördes fram av KulturÖsterbotten till Bertel Nygård och mig. Nygård är kulturchef på Vbl.

DET FINNS ETT kruz, det var en jäkel som hann före – nämligen Johan Jakob Huldén (1880-1959), känd som en stridbar krönikör under signaturen Läktar-Jakob, som utkom med boken "Österbottnisk lustresa" 1941. J.J.'s bror till Evert Huldén. Nåväl, idén är för bra för att lämnas av den anledningen.

KulturÖsterbotten, som är en regional kulturrenhet och strävar efter att utveckla en tydlig

svenskösterbottnisk kulturidentitet, föreslog en parallell nyskildring jämsides med Huldén's framställning, medan vi själva tänkte på en explicit resa i nutid. Denna resa håller nu på att förverkligas efter att fonderna visat sin välvilja. Arbetsnamnet som kolumnrubriken antyder, behåller vi tills vidare.

DET KAN TYCKAS att en lustresa var malplacerad 1941, med tanke på det allt överskuggande kriget – men tidsbilden som den begåvade stilisten Huldén skapade, fångar definitivt ännu läsaren. Antagligen fick boken inte uppmärksamhet under kriget och i turbulensen efter. På Vasa stadsbibliotek kan utgåvan ännu lånas.

Dagens resa inspirerar fotografen till en gedigen, klassisk fotodokumentation och Bertel har utlovat genomarbetade texter bestående av "pregnant prosa – ibland lyrisk eller sakligt resonerande". Människan och känslan ska stå i centrum, humorn är kryddan när det är möjligt.

Våra subjektivt valda resmål, som går till platser där vi kan berätta en historia, finns över hela svenska Österbotten och i Kyrolandet. Bilderna visar ett myller av aktiviteter, allt från kosläpp till sakral kultur.

SKÄRGÅRDEN är en viktig del. Det är bl.a. angeläget att få med ett kapitel under rubriken "Kvarkens förhistoriska arv" komplett med unika bilder.

Den österbottniska ytterskärgården är full med bevarade fornlämningar och den äldsta, över tusen år gamla, historien är absolut inte utforskad. Inom Köklot-Värlaxområdet finns lämningar på 12-17 meters nivåer som klart visar på ett resursutnyttjande genast när vattnet har vikit undan (landhöjning ca 80 cm/100 år). På Mickelsörarna finns fynd på tre olika 15-meters klapperstensfält. Replot med Björköby uppvisar lämningar på flera 10-12 meters nivåer. På Björkö's nordöstra del finns ett område, ca 500 m x 1,5 km, med jämt utspridda fornlämningar varav en del tomtningar grävdes bort när skogsbilsvägen byggdes.

Fyndkomplexet på Björköbys tiometersnivå visar tydligt på aktiviteter i den, enligt forskarna, fyndtomma perioden. Någon har jagat säl och fiskat i ytterskären för tusen år sedan. En bra fråga är vem? Och varifrån kom människorna? Knappast var de på en lustresa...

Avståndet till fastlandet var då ca 30 km, en naturlig gissning är att fångstmännen kom därifrån. Uppräkningen över gamla fyndplatser i skären kunde fortsätta. Därtill kommer givetvis också otaliga lokaler från yngre tid.

I AVSAKNAD av forskningsresultat från de äldsta perioderna är fotodokumentation och inventering av stor vikt. Många av lämningarna är bildmässiga – form, struktur, storlek och läge framträder såväl i terrängen som på bilderna. Morfologin och topografin kan jämföras mellan olika platser och bildar ett mönster som berättar att säljakt bedrivits i första hand. Det forntida landskapet är ofta intakt även om växtligheten tilltagit och vattnet dragit sig undan.

De är synnerligen viktigt att platserna bevaras intakta för framtida forskning, konstruktionerna är sårbara och kulturlagren tunna. De fåtaliga och småskaliga undersökningar som hittills gjorts är otillräckliga. Bättre vetenskapliga metoder utvecklas dock hela tiden och det är skäl att gå långsamt och målmedvetet fram. De gamla kulturområdena kunde även utgöra en framtida potential för skärgårdens nya expanderande turisnärings i det geologiska världsarvets spår. Till avlägsna platser som Valsörarna och Kummelskär på Mickelsörarna ordnas redan nu båtutflykter, också det österbottniska lustresor i ett fornfyndsrikt stenrike.

ÄR DET GAMMALDAGS att göra en konventionell bok med text och bild på en bottenisk resa i en tid när vi översvämmas av texter med både still- och rörliga bilder i realtid?

Själv tror jag dock ännu hårt på "långsamhetens kultur" och tycker att den konkreta pappersboken har ett egenvärde i sig.

I vår "lustresa" med integrerad text- och bildframställning bör livstiden för boken bli relativt lång. Stillbilden har också fördelen att frysa ögonblick och detaljer som inte uppfattas i verkligheten. Trycktekniken har gjort bilderna på papper allt bättre och dessutom hållbara – en viktig sak med tanke på dagens minst sagt osäkra arkivteknik.

Det finns många fördelar med pappersboken och det ena behöver inte utesluta det andra. Läsplattan är bra för vissa produkter och har säkert framtiden för sig. Innovationer kan innebära en ökad mångfald – om man inte alltid överger det gamla. ♦

Kolumnförfattaren

Mikael Herrgård är dokumentärfotograf med fornlämningar som specialområde. Han jobbade som pressfotograf vid Vasabladet 1975-2009. Herrgård har medverkat i många olika böcker och tidskrifter samt hållit en mängd dokumentärfotografiska utställningar.

I samarbete med Maj-Britt Höglund utgavs fotoreportageboken "Människor och arbete i österbottensk skärgård" (1980) och tillsammans med Peter Holmblad bokverket "Fornminnen i Österbotten; från neandertalare till sockenbor" (2005).